

Helsingin kaupunki

www.hel.fi

> Asuminen ja ympäristö >
Luonto ja viheralueet

Vartiosaaren kasveja

Kotkansiipi

Komean kotkansiiven keskellä kasvaa tumma kova ”sulka”. Se on itiölehti, joka talvella jää törröttämään kotkansiiven kasvupaikalle. Muilla saniaisilla itiöpesäkkeet ovat lehtien alapinnalla. Kotkansiipi kasvaa vain komeimmissa rehevissä korvissa.

Kallioimarre

Kallioimarre suikertaa kivien ja kallioiden kupeella, sen lehdet elävät talven yli vihreinä. Lehtien alapinnalla on pistemäisiä itiöpesäkkeitä, kuten muillakin saniaisilla. Sen juurakko on imelänmakuinen, lakritsimainen.

Lehtomaitikka

Harvinaisen lehtomaitikan kukinnan värit ovat erikoinen yhdistelmä yön sineä ja auringon kultaa. Ruotsiksi sen nimi onkin natt och dag! Vartiosaaren esiintymä on Helsingin ainoa, se lienee levinnyt luontoon koristekasvina puutarhasta.

Kalliokielo

Sievän kalliokielon lehdet ovat rivissä. Se on Helsingissä melkein yhtä yleinen kuin kielo, kasvaen kallioaukiolla ja metsänreunoissa. Harvinainen lehtokielo on melko lailla kalliokielon näköinen, mutta isompi ja varsi on pyöreä, kun kalliokielolla se on särmikäs.

Rantaruttojuuri

Rantaruttojuuren pallomainen kukinto nousee esiin ensimmäisenä, jo toukokuussa. Kesällä on näkyvillä vain isot lehdet. Laji kasvaa merenrantahietikoilla, Suomesta sitä on löydetty vain muutamasta paikasta. Vartiosaaren parin aarin esiintymä on rauhoitettu ja se löydettiin 1970-luvulla.

Teksti: Eero Haapanen
Kuvat: Eero Haapanen, Antti Koli, Kaisa Pajanen, Ilkka Sammalkorpi
Kuvitukset: Laila Nevakivi
Taitto ja kartta: Mainostoimisto RED, 2016

Historia

Paikannimen Wärdö juuri on muinaisruotsin vardher, joka on tarkoittanut vartiointia tai valvontaa. ”Wärdöö” on ollut käytössä jo 1500-luvulla; samanlaisia paikannimiä on annettu muuallakin kalliohuipuille, joista on tähytetty vihollista.

Ensimmäiset asukkaat olivat 1800-luvulla virolaisia kalastajia. He asuivat Puotilan kartanon torpassa Vartiosaaren itä laidalla. Saaren länsirannalla oli puolestaan Degerön kartanon torppa. Useimmat herrashuvilat syntyivät 1900-luvun alussa, ensimmäinen vuonna 1889. Yksi huvilaherhoista oli hammaslääkäri Ernst ”Tand-Wasse” Wasenius, joka oli lintuharrastaja ja munakokoelman kerääjä. Hänen rakentamansa iso huvila Vädön torppa on yhä paikallaan tallin lähellä. Vanhan peltoalueen lounaispäässä on idyllinen Villa Suotorppa. Se on huvilakirvesmies ja maanviljelijä Toivo Grönin vuonna 1924 rakentama. Ison tammen syleilyssä oleva torppa on ollut Grönin suvun asuinkäytössä yli 90 vuotta.

Viimeiset kesämökkit rakennettiin 1950-luvulla. Sen jälkeen alkoi hiljaisuuden kausi.

Vartiosaaren ja Laajasalon välillä on kapeimmillaan vain vähän yli 100 metriä leveä Reposalmi. Ensimmäiset kaaovitus- ja siltahankkeet 1950-luvulla olivat vartiosaarelaisten maanomistajien tekemiä. Viimeinen saarelaisten siltahanke oli kelluva silta 1970-luvulla. Vartiosaarelaiset ostivat sitä varren romutettavia proomuja, mutta suunnitelma ei toteutunut.

Helsingin kaupunki hankki 1979 Vartiosaaren maapohjan melkein kokonaan omistukseensa. Yksityisiä huvilapalstojen omistajia on jäljellä kolmisenkymmentä. Muutamissa taloissa asutaan ympärivuotisesti. Jotkut huvilat ovat maanneet tyhjiillään ja rappeutuneet. Osa huviloista on vuokrattu erilaisille yhdistyksille ja yhteisöille. Lepakot käyttävät vanhoja huviloita päiväpiilonaan.

Helsingin
luontoon!

Vartiosaari

Vartio-
saari

Kotkansiipiä ja
kalliohonkia

Vartiosaari

Vartiosaarella retkeilijä tuntee olevansa maaseudun syrjäkylällä, jossa aika on seisahtunut viisikymmentäluvulle. Paikka on ollut rakennuskiellossa 60 vuotta ja kaupunkikehitys ei ole saarelle ulottunut.

Suuren saaren hienoimpia nähtävyyksiä ovat vanhat metsät, huviloiden puutarhat ja torppien entiset viljelykset, joista osa on muuttunut reheviksi lehdoksi.

Rannoilla komeilee herrashuviloita, joista enemmistö on rakennettu ennen viime sotia.

Vartiosaari uinuu rauhassa vielä vuosia. Suunnitelmien mukaan sinne kuitenkin rakennetaan 2020-luvulla tuhansien ihmisten asuinalue ja se yhdistetään raitiotiesillalla Laajasaloon ja Vuosaaren Ramsinniemeen.

Luonto

Vartiosaari on asumiseen ja viljelykseen soveltunutta suojaisaa sisäsaaristoa, 86 hehtaarin laajuiseen saareen on mahtunut useita torppia, laitumia ja peltoaukioita.

Menneestä ajasta muistuttavat talli ja useat ladot. Monet vanhat pelto- ja niittytilkut ovat nyt haavikoita ja rantojen kotkansiipikorpia. Enimmäkseen rannat kohoavat jyrkinäkin mäkinä saarta kiertäväksi harjanteeksi. Saaren keskiosa on puolestaan laaksomainen notkelma, jossa on vanhoja peltoja. Osa pelloista on palstaviljelyssä, osaa on käytetty lammaslaitumina.

Saaren pohjoispuoliskossa on iäkkäitä, hämyisiä kuusikoita, joissa sirittäjä ja hippiäinen sirittävät, ja näätä loikkii vaihkaa. Monet huvilat ovat louhikkoisten rinnepolkujen päässä, eivätkä saaren hevostiet ole koskaan ulottuneet niille. Töyhtötiainen hyrähtelee kalliomänniköissä. Komeinta kalliometsää on saaren pohjoiskärjen näköalavuoren ympärillä.

Mantereen puoleisella rannalla on laajoja ruovikoita ja umpeen kasvavia lahdelmia. Yhteen pieneen huvilasaareen on nykyään maaton polkuyhteys.

Länsipuolella on lintuluoto Kanasaari, jossa pesii isohko joukko kalalokkeja. Kanasaarella oli 1890-luvulla kesäkanala, siitä nimi.

Vartiosaarella on sallittua

Vartiosaarella voi liikkua jokamiehenoikeudella. Rannat ovat lähes kauttaaltaan huviloiden yksityispihoja, joiden rauhaa tulee kunnioittaa. Uiminen ja onkiminen käy lounaisrannalla. Tulen- teko ja leirytyminen on kielletty. Rantaruttojuuren kasvupaikalla voi liikkua, kun varoo kasvin talleamista.

Yhteydet

Vartiosaaren voi rantautua omalla veneellä tai kanootilla parhaiten saaren lounaiskärjessä. Toukokuun puolivälistä syyskuun puoliväliin saareen pääsee saariston yhteysaluksella, joka liikennöi Hakaniemestä Vuosaaren Aurinkolahteen. Hyvänä jäätalvena Vartiosaareen pääsee jäätä pitkin. Vartiosaarelaiset ylläpitävät jäätietä, joka vie Reposalmentien päästä saareen. Ramsinsalmea on syytä varoa, sillä se on ankarankin talvena sulana pysyvä virtapaikka.

www.suomensaaristokuljetus.fi/fi/Reittiliikenne/Hakaniemi-Vuosaari

Lisätietoa:

www.vartiosaari.fi/uudet_sivut

Saaren terveyslontopolku esittelee luontokokemusten hyviä terveystuotteita.

www.sitra.fi/julkaisut/Esitteet/2013/Terveyslontopolku_esite.pdf

Luettavaa:

Jan Strang, Saaristounelmia Helsingissä. Vartiosaaren ja Helsingin itäsaariston pienten saarten historia. 2016.

Retkeily ja nähtävyydet

Saaren terveyslontopolku esittelee tärkeimmät nähtävyydet. Se kiertää saaren sisäosissa. Länsirannan eli Kylärannan vieressä on kaunis kuutiomainen siirtolohkare, yksi Helsingin suurimpia. Vartiosaaren ns. kartanon eli Sunnanvikiin rannassa rantahietikolla on yksi Suomen ainoista rantaruttojuuren esiintymistä, joka on rauhoitettu.

Rantakalliolla on rauta-aidalla ympäröity hiidenkirnu. Hiidenkirnun kallio on yksi hyvä taukokallio. Saaren sisäosien entistä peltoa kiertää vanha kärrytie. Tuo Päätie vie laivalaiturilta vuohitallille. Tien varrella näkee Ruotsin lipun väristä lehtomaitikkaa. Saaren eteläharjanteella on muinaisrannan kivikkoa. Vanhassa Vartiosaaren torpan tallissa on nykyään vuohia. Tallilta jatkuu kalliainen kinttopolku Vartiokalliolle. Täältä noin 33 metriä merenpinnasta olevalta huipulta avautuvat upeat näkymät Helsingin itäsaaristoon. Huipulla on venäläismatruusien 1900-luvun alussa rakentama kivikummeli. Kummelilta polku jatkuu Vartiosaaren luontopolkuna.

Pohjoisharjanteella luontopolku vie Tonttukirkolle. Pienen kalliojyrkänteen juurelle on vuonna 2002 perustettu ulkoilmakirkko. Paikan kalliosta on 1700-luvulla louhittu kiviliusketta Suomenlinnan tarpeisiin. Metsissä kiertelee paljon tunnelmallisia pienempiä polkuja.